

İnformasiya Texnologiyalarının Tibbdə Rolu

Qumru Abdullayeva ¹

Annotasiya. Müasir informasiya texnologiyaları səhiyyə sahəsində getdikcə daha çox istifadə olunur və bu olduqca zəruridir. Bunun sayəsində tibb, o cümlədən alternativ tibb bu gün tamamilə yeni xüsusiyyətlər qazanır. Bir çox tibbi araşdırmaları, kompüter və bunun üçün xüsusi proqram olmadan etmək sadəcə mümkün deyil. Bu proses həm tibb işçilərinin hazırlanması mərhələsində, həm də tibbi təcrübə-tibbi əhəmiyyətli dəyişikliklərlə müşayiət olunur.

Аннотация. Современные информационные технологии все больше используются в области здравоохранения, бывает удобным, а порой просто необходимо. Благодаря этому медицина, в том числе и нетрадиционная, приобретает сегодня совершенно новые черты. Во многих медицинских исследованиях просто невозможно обойтись без компьютера и специального программного обеспечения к нему. Этот процесс сопровождается существенными изменениями в медицинской теории и практике, связанными с внесением корректив как на этапе подготовки медицинских работников, так и для медицинской практики.

Açar sözlər: informasiya texnologiyaları, internet, şəbəkə, tibb, səhiyyə, kompüter sistemi.

Hazırda informasiya texnologiyalarından istifadə olunmayan sahə tapmaq çətindir. Kompüter texnologiyalarının tətbiqi sahəsində liderlər memarlıq (memarlıq dizaynı), mühəndislik, təhsil, bank işi və gec də olsa tibbdir.

Hər bir insanın həyat yolu bu və ya digər dərəcədə sağlamlığımızı və həyatımızı etibar etdiyimiz həkimlərlə kəşifir. Amma tibb işçisi və ümumən tibb imici son zamanlar böyük dəyişikliklərə məruz qalıb və bu, daha çox informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə bağlıdır.

İnformasiya texnologiyalarının mövcudluğu xəstə üçün artıq nəzərə çarpan hala gəlsə də, buna baxmayaraq, bu aysberqin yalnız kiçik görünən hissəsidir. Beləliklə, tibb və kompüter texnologiyası - bu anlayışları birləşdirən nədir və bu duet bu gün xaricdə və ölkəmizdə necə işləyir?

Son 20 ildə tibbdə kompüterlərdən istifadə səviyyəsi yüksəlib. Praktiki tibb getdikcə daha çox avtomatlaşdırılır.

Kompüter proqram təminatının iki növü var:

- proqram təminatı
- aparat.

Proqram təminatına sistem və tətbiq proqramları daxildir. Sistem proqram təminatına serverdəki məlumatlara çıxışı təmin edən şəbəkə interfeysi daxildir. Kompüterə daxil edilən məlumatlar adətən verilənlər bazasında təşkil edilir ki, bu da öz

Yazışma üçün əlaqə:

Qumru Abdullayeva ¹

¹Azərbaycan Tibb Universiteti Tibbi və bioloji fizika

Eurasian Journal of
Clinical Sciences

© EJCS and The Author(s) 2023. **Open Access** This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons licence, and indicate if changes were made. The images or other third party material in this article are included in the article's Creative Commons licence, unless indicated otherwise in a credit line to the material. If material is not included in the article's Creative Commons licence and your intended use is not permitted by statutory regulation or exceeds the permitted use, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

növbəsində verilənlər bazası idarəetmə tətbiqi proqramı (DBMS) tərəfindən idarə olunur və xüsusən də tibbi tarixləri, rəqəmsallaşdırılmış rentgen şüaları, xəstəxana haqqında statistik hesabatları ehtiva edə bilər. Mühasibat uçotu.

Tətbiqi proqram təminatı əslində kompüterin nəzərdə tutulduğu proqramlardır. Bunlar hesablamalar, tədqiqat nəticələrinin emalı, müxtəlif növ hesablamalar, kompüterlər arasında məlumat mübadiləsidir. Kompüter texnologiyasından istifadə etmədən tibbdə kompleks müasir tədqiqatları təsəvvür etmək mümkün deyil. Bu cür tədqiqatlara kompüter tomoqrafiyası, nüvə maqnit rezonansı fenomenindən istifadə edən tomoqrafiya, ultrasəs, izotoplardan istifadə edilən tədqiqatlar daxildir. Belə tədqiqatlar zamanı əldə edilən məlumatların həcmi o qədər böyükdür ki, kompüter olmadan insan onu qavra və emal edə bilirdi.

Hazırlanmış tibbi məlumat sistemləri aşağıdakı meyarlara görə bölünə bilər:

-Tibbi sistemlər, o cümlədən tibb mütəxəssislərinin dar vəzifələrini həll edən proqramlar, məsələn, radioloq, ultrasəs və s.

-Həkimlərin uçotunun təşkili və tibbi statistikanın işlənməsi üçün tibbi sistemlər. Xəstəxana məlumat sistemləri.

-Müasir tibb mərkəzlərində məlumatların toplanması və emalı sistemi o qədər müxtəlif funksiyaları yerinə yetirməlidir ki, onları qısa müddətdə avtomatlaşdırma bir yana, təsvir etmək belə mümkün deyil.

Avtomatlaşdırılmış informasiya sisteminin həyat dövrü beş əsas mərhələdən ibarətdir:

- Sistem hazırlanması və ya hazır sistemin satın alınması;

- Sistemin tətbiqi;

- Proqram təminatına texniki qulluq;

- Sistemin işləməsi;

- Sistemin sökülməsi.

Teletibb müasir tibbin informasiya texnologiyalarının inkişafı ilə yanaşı, orqanizm və insan sağlamlığı haqqında

biliklərin təkmilləşdirilməsi ilə paralel inkişaf etmiş bir sahəsidir. Müasir tibbi diaqnostika xəstənin sağlamlığı haqqında vizual məlumat əldə etməyi nəzərdə tutur. Buna görə də teletibbin formalaşması üçün həkimə xəstəni "görmək" imkanı verən informasiya vasitələri lazım idi. Hal-hazırda klinik teletibb proqramları dünyanın bir çox informasiya ilə inkişaf etmiş ölkələrində mövcuddur. İnformatika elmi informasiyanın strukturunu və ümumi xassələrini, habelə onun toplanması, saxlanması, axtarışı, emalı, çevrilməsi, yayılması və insan fəaliyyətinin müxtəlif sahələrində istifadəsi ilə bağlı məsələləri öyrənən elm sahəsidir. Onun insan fəaliyyətinin ən qədim sahələrindən birinə informasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində formalaşmış tibb sənayesi bu gün tibbdə yeni sərhədlərə gedən intellektual sıçrayışın ən mühüm sahələrindən birinə çevrilir.

Əlavə məlumatlar.

Minnətdarlıq.

Bu məqalə milli səviyyədə aparılmış araşdırma və təhlil nəticəsində ərəsəyə gəlmişdir; hazırlanmasında iştirak edən bütün həmkarlarımı təşəkkür edirəm.

Müəlliflərin töhfələri.

Konsepsiya və dizayn: Q.A. Məlumatların əldə edilməsi, təhlili və ya təfsiri: Q.A. Əlyazmanın tərtibi: Q.A. Əlyazmanın mühüm intellektual məzmun üçün tənqidi təftişi: Q.A. Statistik təhlil: Q.A. Məlumatların idarəedilməsi: Q.A. Araşdırma: Q.A. Əldə edilmiş dəstək, maliyyə və nəzarət: Q.A. Müəlliflər yekun əlyazmanı oxuyub və təsdiq edib.

Maliyyələşdirmə.

Bu məqalə Azərbaycan Tibb Universitetinin təşkil etdiyi "Təbabətin Aktual Problemləri üzrə Beynəlxalq Konqres" üçün hazırlanmışdır. Məqalənin hazırlanması məqsədilə aparılan təhlil və araşdırmalar üçün heç bir kənar maliyyə əldə edilməmişdir. Heç bir digər qurum və ya sponsor təşkilatlar araşdırmanın və ya tədqiqatın və ya təhlilin dizaynı və aparılmasında; məlumatların toplanması, idarə edilməsi, təhlili, məlumatların təfsirində, habelə

əlyazmanın hazırlanması, nəzərdən keçirilməsi və ya təsdiqində heç bir rola malik olmayıb; əlyazmanın nəşrə təqdim edilməsi haqqında qərarların verilməsində iştirak etməmişdir.

Məlumat və materialların əlçatanlığı.

Təhlil zamanı istifadə olunan və/yaxud təhlil edilən məlumatlar (datalar) müəlliflərə və ya jurnalın redaksiyasına müraciət etməklə əldə edilə bilər.

Bəyannamələr.

Etik Komitənin icazəsi və məlumatlı razılıq.

Hər bir iştirakçıdan yazılı və ya uyğun olduqda şifahi məlumatlı razılıq alınıb. Etik Komitə (ATU, Azərbaycan) və Konqresin Elmi Komitəsi bu təhlili təsdiq edib.

Nəşr üçün razılıq.

Nəzərdə tutulmur.

Maraqların toqquşması.

Müəllif(lər) hər hansı maraqların toqquşmasını bəyan etməyiblər.

Müəlliflərə dair təfərrüatlar.

¹ Azərbaycan Tibb Universiteti, ictimai fənnlər kafedrası, Bakı şəhəri, Azərbaycan Respublikası

Göndərib: 10 aprel 2023-cü il. **Qəbul edilib:** 27 aprel 2023-cü il. Elektron nəşr: 14 iyun 2023-cü il.

Список литературы:

1. Статья «Комплексная система автоматизации деятельности медицинского учреждения» Курбатов В.А., Ковалев Г.Ф., Иванова М.А., Белица Е.И., Рогозов Ю.И., Соловьев А.Б. <http://diamond.ttn.ru/clause1.htm>.
2. Статья «ЧТО ТАКОЕ ТЕЛЕМЕДИЦИНА». Секов Иван Николаевич. <http://gaps-gw.tstu.ru/win-1251/telmed/start.php>.
3. «Основные направления развития информационных технологий в онкологии». Г.Н. Чайковский, Р.М. Кадушников, Ю.Р. Яковлев, С.А. Ефремов, С.В. Сомина. Свердловский областной медицинский научно-практический центр «Онкология», г.

Екатеринбург, Международный Институт
«Информационные Технологии
Реконструкции Интеллекта» SIAMS.